

MENTOR

LIST ZA SREDNJE-
ŠOLSKO DIJAŠTVO

Št. 10. ::: Letnik V.

Urejuje
dr. Anton Breznik

Za leto 1912/1913

VSEBINA:

Iz življenja klasičnih narodov. (Dr. J. Samsa.) (V.) . . .	217
Trikrat pri Savici. (J. M. Dovič.) (Dalje)	220
Iz dijaških let velikega moža. (Dr. A. Zdešar)	224
Passer domesticus. (Prof. Fr. Pengov.) (Konec)	226
Izobraženi stanovi v prvem krščanstvu. (Dr. Fr. Ku- lovec.) (Dalje)	232
Navod za šahovo igro. (Andrej Uršič.) (Dalje)	235
Drobiž	237—240

Lepa priložnostna darila. Največja in najbogatejša tvorniška zaloga.

Dobro in poceni se kupi le pri meni, kar je obče znano. — Ure budilke od 3 K naprej; nikel-
naste lepe anker ure od 4 K 50 naprej; srebrne cil-rem. ure od 7 K naprej; srebrne anker-rem. ure
od 10 K naprej; diamantni prstan od 12 K naprej; briljantni prstan od 30 K naprej. — **Lepa**
novosti v kisa- in pravem srebru po snižanih cenah. Naročajte novi cenik s koledarjem
tudi po pošti zastonj. — Singerjevi šivalni stroji od 60 K naprej, tudi za pletenje (pouk brezplačen).

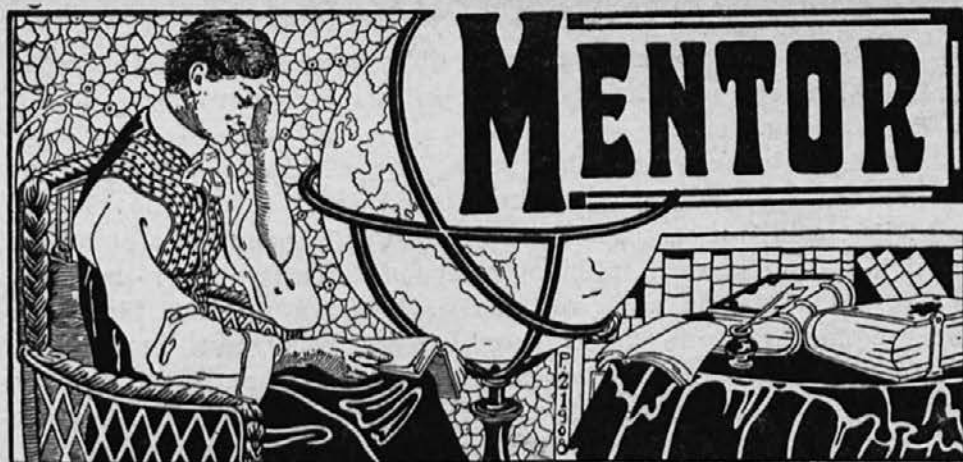
Fr. Čuden, trgovec in urar v Ljubljani.

Fr. P. Zajec, izprašani optik, Ljubljana, Stari trg 9
priporoča svoj dobro urejeni optični zavod
kakor tudi različne vrste naočnikov, ščipalcev,
toplomerov, daljnogledov itd. Popravila očal,
ščipalcev itd. izvršuje dobro in ceno!

Izhaja v zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljub-
ljano prvega dne vsakega meseca in stane za dijake
dve kroni, za druge naročnike štiri krone na leto.

Tisk „Katoliške Tiskarne“ v Ljubljani. — Odgovorni lastnik Alojzij Markež.

Letnik V.

List za srednješolsko dijaštvo.

Štev. 10.

Dr. J. Samsa:

Iz življenja klasičnih narodov.

V. Kalija.

Kako smo nekoč v upanju in strahu, molče in težko dihajoč, stali pred vrati, za katerimi se je odločevala usoda naše mature! »Bo li z odliko ali ne?« — »Logaritmi res niso šli prav gladko, zato pa fizika bolje, tudi Sofoklej je lahko zadovoljen...« »Ta preklicani Schiller, kdaj je bil vendar rojen? Saj sem vendar ne vem koliko-krat predelal Leitfaden...« Toda v tem trenutku se vrata odpro, mi se nerodno pomikamo v sobo, gospodje v komisiji imajo uradno-slovesne obraze, nadzornik prične v mirnem tehtnem tonu: »Die Kommission hat alle Kandidaten für reif erklärt und zwar...«

Tako nekako se godi nama, ko čakava pred Kalijevimi vrati »der Dinge, die da kommen sollen«. Sluga je naju priglasil, le potrpi! Ozriva se še nekoliko okrog sebe! Na pragu sva prej prezrla napis: *Ὁ τοῦ Διὸς παῖς καλλίνικος Ἡρακλῆς ἐνθάδε κατοικεῖ, μηδὲν εἰσὶν κακόν.* Zevsov sin, zmagoviti Heraklej stanuje tu; nič zlega naj ne pride notri. — Heraklej, prvotno ideal dorskega plemena, je postal kmalu vzor vseh Grkov. Zato mu Grk izroča hišo, da je varuje vsega hudega. Toda čuj! Vrata so zaškripala, pred nama stoji — plemeniti Kalija.

Lep mož je to. Bujni kosmi črnih las, ki so tuintam z belimi pretkani, se mu mogočno spuščajo po vratu. Že Homer prideva Ahajcem pridevek »bujnolasi« (*κάρη κομοῶντες*). Tako si je pač Homer predstavljal mogočnega Zevsa, »očeta ljudi in bogov«, ko je obljubil Tetidi, da bo dal zadoščenja njenemu razžaljenemu sinu Ahilu:

Rekši z obrvmi prikima ji modrooki Kronion
 Divni raz glavo nesmrtno se vsipljejo kosmi vladarju;
 Veliki strese Olimp...

(Il. A 527—530.)

Lasje in fino pristrižena brada obkrožata Kaliju grško-tipični obraz, kakršnega občudujemo na grških kipih: ravna črta od čela do konca nosu.

Ogrnjen je Kalija v dolgo haljo (*ἱμάτιον*), ki mu sega skoro do tal; ta himation odgovarja nekako naši dolgi suknji, površniku, še bolj pelerini ali moderni mantili, dasi ji je prav malo podoben. Grški himation je velik, štirivoglat kos platna ali volne, v katerega se Grk od vratu navzdol ves zavije. Vrže ga na leva pleča, ga potegne čez hrbet na desno ramo, ali če hoče imeti desno roko prosto, pod desno ramo, ter ga potegne nazaj na levo. Kalijev himation je iz tenke volne, obrobjen s pisanim robom. Čevljev Kalija nima; tudi plemeniti Grk je doma bos. Kadar gre na pot, obuje *σανδάλιον*; to je prvotno podplat, ki ima le nad prsti jermen, ta jermen se je polagoma razširil v zgornje usnje. Tako je nastal našemu »Halbschuh« podoben čevlj imenovan *κηπίς*, ki je pokrival sprednji del noge, zadaj pa je bil privezan z jermen. Take opanke še dandanes nosi preprost Balkanec. Tudi pokrivala Grk ne rabi. Na potovanju pa nosi kapo brez krajcev (*κυνῆ, πῖλος*), ali pa klobuk širokokrajnik (*πέτασος*), kakršne še dandanes nosi italijanska duhovščina.

»Odkod sta in česa želita?« vpraša gospodar v čisti atiški grščini vpirajoč svoje žive oči v naju. Ko mu odgovoriva, da sva tujca, ki občudujeva grško kulturo, katero bi rada še natančneje spoznala, nama odgovori: »Naše mesto je središče grškega življenja. Grki smo zmerni prijatelji lepote in trezni prijatelji resnice.¹ Zevs je zavetnik tujcev; dobrodošla!« Rekši izmota Kalija desno roko iz svojega površnika ter jo nama prijazno ponudi. Pri tem opaziva njegovo fino spodnjo obleko, *χιτών*, podobno naši srajci. Hiton mu seže do kolen ter ima kratke rokave, okrog ledij ima Kalija dragocen pas. Takoj tu imava priliko opazovati kos praktične grške kulture. Grška obleka je veliko preprostejša kakor naša moderna. Kos blaga in nič drugega, tu ni ne podloge in ne gumbov in ne žepov, tudi šivanja skoro nič. Koliko denarja izdajo možje v naših časih za toalete svojih ženic! Grki krojaškega stanu niso poznali; žena-gospodinja je s hčerami in deklami pripravljala obleko sebi in možu in otrokom. Dalje je grška obleka v zdravstvenem oziru neprimerno boljša kot naša. Vsa teža grške obleke leži na ramah, kar je edino naravno; Grk ne pozna naramnic in tesnih pasov, pas mu prav ohlapno drži hiton skupaj. In grška dama ne nosi skrajno škodljivega steznika in zato tudi ni podobna osi, kakor naše dame. Grško telo se prosto razvija v svoji ohlapni obleki in je zato tudi ideal lepote človeškega telesa. Le pogledjte jih, te krasne

¹ Φιλοκαλοῦμεν γὰρ μετ' αὐταῖς
καὶ φιλοσοφοῦμεν ἀνευ μαλακίας.

(Tuk. II, 40, 1).

Jedrnatost označba grškega duha.

grške kipe, n. pr. Sofoklejev v Lateranu;¹ v kako finih gubah se vije himation okrog velikega pesnika; ali ni ta obleka lepša kakor pa tisti sicer vse časti vredni del naše obleke, ki v šoli največ trpi in ki mu — po moji sodbi po krivici — nervozno-fini Nemec pravi »die Unaussprechlichen«? Poglejmo kip Atene Medici v Louvre!² Širok plašč pada ob telesu boginje v brezštevilnih finih gubah v ravni črti; zdi se, kakor bi gube nastale slučajno, same od sebe; a če pogledaš natančneje, vidiš, kako skrbno, vestno in namenoma so sestavljene; rekel bi, da je vsaka guba umetniška študija za se. Te gube pa niso morda umetniška fikcija, ampak le posnemanje resnične nošnje; Grki so namreč — le poglejmo Kalija tu pred nami — s posebno spretnostjo znali ogrinjati si svoj himation, tako da je nastalo pri tem mnogo lepih vzporednih gub. To je zahtevala grška eleganca ravno tako nujno, kakor zahteva moderna eleganca, da ima gizdalin monokel, tanko palico, in vsak dan na novo zlikane hlače. Grk hlače ni poznal; vsakega, kdor je nosil hlače, je imenoval barbar. Grk je bil naraven in kar je naravno, ni sramotno.

Tako zasluži tudi v estetičnem oziru grška obleka prednost pred našo. Ženski plašč (*πέπλος*) je puščal roke gole in tudi vrat; do prsi je bil sešit, zgornji del so držale igle na ramah. Ta obleka je bila gotovo mnogo dostojnejša od ozkih modernih kril naših dam.

»Ali naj se vrnemo torej k stari klasični noši?« bo vprašal čitatelj. Počasi, prijatelj! »Tempora mutantur et nos mutamur in

Spomenik
nadvojvode
Karla
na Dunaju.

¹ Muzej znamenitih starin v Rimu.

² Znamenit muzej v Parizu.

illis». Drugačni kraji, drugačni ljudje, drugačne navade. So navade, ki so tako splošne, da se jim moraš ukloniti, ako hočeš živeti v družbi ljudi. Tako je tudi z našo obleko. Kraji, nazori, podnebje, kultura spreminja življenje narodov. A s tem ni rečeno, da je samo ta navada, recimo v noši, mogoča in dobra; druga bi bila morda boljša; a mi imamo to in te se držimo. Ne mislimo pa, da je ravno pod našo streho vse najboljše!

J. M. Dovič:

Trikrat pri Savici.

(Dalje.)

VII. Pod gostoljubno streho.

Odhajali smo. Še enkrat se ozremo

*Tja na osredok Blejskega jezera,
Tja na otok z valovami obdani,
V današnjih dnevih božjo pot Marije!
V dnu zad stoje snežnikov velikani,
Polje, ki spred se sprosti lepotije,
Ti kaže Blejski grad na levi strani,
Na desni griček se za gričem skrije ...

Tudi naša četa se skrije za gričem. Pred nami pa se odpre dolinica, kjer se pokaže cerkvena in se pobeli med sadnim drevjem Bohinjska Bela, v sredi nje pa hišica — »oj hišica očetova«!

— Tukaj-le so pa zdaj tisti gospod Štefan, ki so bili pri nas za kaplana, pravi Visoški Janez.

— Aha, pristavim jaz, Štefan Gnezda se pišejo. Tega gospoda pa moramo obiskati. Mene prav dobro poznajo. Kolikokrat so bili v naši hiši!

Gestrin se je sicer ustavljal, pa Turkov Janez ga potegne za roko in preden smo se pripravili, da potrkamo na vrata, že se pokaže gospod župnik in mene že od daleč spozna. Popelje nas na vrt v hladnico in kmalu se je miza napolnila s suhim mesom in vinom. Prijazni gospod nas je povpraševal po tem in onem in jaz sem mu povedal, da tudi še hranim od njega spisani krstni list, ki nosi dve dolgi vrsti samih kolkov po 5 krajcarjev in po 1 krajcar. Sam pa se je še spominjal, kako sem mu prvič stregel pri sv. maši. Mati so sporočili, da sem se že naučil ministrirati, a jaz nisem hotel iti v cerkev, ker sem se bal cerkovnikove požrešnosti. Bil je namreč strasten pijanec in je malo prej nekemu drugemu ministrantu izpil vino iz steklenice precej za oltarjem — preden je ministrant po zauživanju zadnjikrat nalil iz vrčka. Gospod kaplan pa je po sv. maši kregal ministranta, češ da je vse vino iztočil pri zauživanju.

V smehu in petju nam je hitro čas potekel. Najprvo smo se veda zapeli »Otok bleški«. — No, fantje, kdo pa je zložil besede in napev ti pesmi? nas povpraša župnik. Nihče ni vedel. Eden se je oglasil in rekel, da bo najbrže Vojteha Kurnika. Pa vsi smo se mu zasmajali. Drugi je modroval o Kamilu Mašku, dokler ni župnik začel: — Pesem »Otok bleški« je zložil in napel Kajetan Huber, ki je bil najprvo vojaški duhovnik pri dragoncih, potem pa je bil med drugim kaplan v Komendi, koder je vodil kmetsko vojsko zoper rokovnjače. Sam je vodil kmete, ki so rokovnjače ujeli. Štiri so tako namahali, da so že po potu umrli in zato so dobili tudi kmetje nekaj mesecev zapora. Kajetan Huber pa jo je srečno izvozil.

Z zanimanjem smo poslušali izkušenega moža, ki nam je povedal še marsikaj kratkočasnega, kar pa sem že pozabil. Dobre volje smo prihajali in vino nam je lezlo v glavo.

— Katica, še štefan belega prinesi! zakliče župnik. In izpili smo še belo vino, o katerem pa se je Sorški Janez kot strokovnjak izrazil, da je »nedolžno«. Gostoljubni gospod nas je brez naše vednosti napravil iz vinopivcev vodopivce.

Poslovili smo se že precej vedrih lic od prijazne Bele...

Pet let pozneje smo izvedeli žalostno vest, da je umrl gospod Štefan v Karlovih varih, kamor se je šel zdraviti. Bodi ti tuja zemljica lahka, blagi dobrotnik!

Srečno smo korakali dalje proti »Obrnam«, kakor bi hoteli vse obrniti, tudi Turke, ki so se baje pri Obrnah obrnili. Smejali smo se Savici, ki je tekla mimo nas, češ, nismo te žejni, hitro smo korakali skozi sotesko »Štenge«, ki jih je naš jezikoslovec izvajal iz »stegen« in smo se ozirali na desno in levo, da bi kod zagledali razvalino,

«Ki Ajdovski se gradec imenuje:
V nji gledaš Črtomirovo lastnino».

VIII. »Črtomirova lastnina.«

Pred nami se razprostira bistriška dolina. Postanemo in gledamo. Nasproti nam prihaja postaren Bohinjec v belih gatah in s telovnikom, na katerem se svetijo veliki gumbi.

»Oče, kje pa je Ajdovski gradec?« povpraša Gestrin zamišljenega moža.

»Kje neki bi bil? Gori-le, mislim.«

Pokaže nam na griček na desnem bregu Savice tam od Bitnja gori. Mi smo bili zadovoljni, dasi nam je bilo po novem letu žal, ko smo čitali dr. Mencingerja spis o »Ajdovskem gradu« v »Ljubljanskem Zvonu«. Vse drugače nas je potem zanimala »Črtomirova lastnina«.

Pa še vedno gledamo po bistriški dolini. V njeni sredi se dviga vijoličasta stavba — pa v razvalinah. Pred letom namreč se je

porušil zvonik novozgrajene cerkve v Bohinjski Bistrici. Pod razvalinami je našlo smrt sedem ljudi, med njimi tudi kapelan Janez Jerala, ki je bil Jožkov rojak.

Spustili smo se po klancu navzdol, pogledali razvaline, pozdravili spoštljivo župnika Mesarja, ki je s povešeno glavo hodil okrog delavcev, pa šli dalje ob Savici. Otožne misli so nas navdajale, nizko solnce nas je priganjalo, da pospešimo korake. Dospeli smo do Bohinjskega jezera.

Pred nami »Bohinjsko jezero stoji pokojno.« Večerna zarja se razliva med vrhovi snežnikov, mrak se razpenja po dolini, jezero se ziblje, nebeški mir vlada po okolici — — —. Samota dviga glavo, večerni duhovi prepletajo dušo in jo zavijajo v skrivnostno haljo...

Vsi stojimo na obrežju in gledamo jezersko površino . . . Kar zazveni glas Gestrinov:

»Al jezero, ki na njega pokrajini
Stojiš, ni Črtomir, podoba tvoja?

V tem pesniškem zamaknjenju nas prebudi Gusteljev glas:

»Smo že dobri. Ribič nam bo dal večerje in prenočišča.«

Jezno pogleda Gestrin za gastronomijo skrbečega Gustelja. Vsi pa smo bili veseli in pomaknemo jo proti ribičevi koči. Le Gestrin je še zrl na jezero in sanjal...

Sedli smo okrog mize in se pogovarjali s hišnim gospodarjem. Povedal nam je vse, kar je vedel in česar ni vedel o jezeru in Savici, o gorah in cerkvah, o povodnjem možu in jezerskih deklicah... Ribičevka pa je skuhala ajdovih žgancev za večerjo. S slastjo smo pobirali ocvirke, le žeja nas je mučila, pa ni bilo belanskega župnika, da bi jo nam ugasil.

Ribič nam je pokazal senico in z zadovoljnim srcem smo se ulegli na dišeče gorsko seno.

Pa imeli smo nesrečo. Jožek se je ulegel na kraj pod kapom. Trohnela deska se je preklala in Jožek je zdrknil pod kap. Komaj smo ga dvignili za roke. Gustelj je legel na deske, ki so bile precej vsaksebi. Preden se je zavedel, je že visel za roke na podnicah. Prestrašena čada je poskočila, da je potegnila jasli z verigo vred iz tal. Jasli pa so bile na stebrih, na katerih je slonela senica in tako smo frčali mi dva metra daleč na tla. Sicer ni bilo preveč hudo in čada se je kmalu pomirila, zroča pred sabo tolikanj sena. Ropot je zbudil gospodarja, ki je preplašen zrl vrh lestvice na potopljeno senico, jaz pa sem parodiral »Krst pri Savici«: »Na tleh leže Slovenstva stebri mladi«. Jožka je skrbel račun, Gestrin se je jezil nad trhlimi podnicami, gospodar pa se je kmalu pomiril, ko je opazil, da ni posebne nesreče. Naposled ga je smeh lomil in nam nezgodo privoščil. Plačali pa smo le en goldinar za večerjo in dva goldinarja za vožnjo čez jezero.

Postali smo zopet dobre volje, ko se napijemo hladne studenčnice in nam jasno jutro pokaže v vsi krasoti bohinjsko jezero...

Ribič odpne ladjo, mi pa poskačemo vanjo.

Plovi, plovi, ladjo moja,
U koj goder kraj,
Jaz ti cilja još ne nadja,
Sama cilj si daj!

začne Gestrin s patetičnim glasom. Jaz pa začnem tisto:

Po jezeru bliz Triglava
Čolnič plava semtertje,
V čolnu glasno se prepeva,
Da odmeva od gore.

Ribič nas je opozoril na sredi jezera na sedmeren odmev. Sorški Janez je zaukal, odmev je priletel sedemkrat na naša ušesa.

Hitro je minila skoro dveurna vožnja in poskakali smo na suho. Prijazno se nam je smejala nasproti cerkvice sv. Duha in jaz sem se jezil, da smo pozabili na cerkvico sv. Janeza, koder bi poleg drugih starinskih zanimivosti lahko videli podpis našega prvega pesnika Val. Vodnika. Hitro smo stopali skoz »Konce« mimo lesene hišice in izginili smo v bukovem gozdu. Še nekaj korakov, še nekaj stopinj -- in pred nami stoji gora Komarča, pod nami širok prepad, iz žrela vode pa vre biserna vodica in v tisočeri kapljah pada v prostrano globino. Solčni žarki obsevajo spodnjo polovico slapa in goste kaplje vihrajo nad razpenjeno vodo v kotlu. Mavrica nad mavrico se kaže v živobojnih črtah in kapljica pri kapljici se sveti v čarobnih lučih.

»Slap drugo jutro mu grmi v ušesa;
Junak premišlja, kak bolj spodaj lena
Voda razgraja, kak bregove stresa,
In kak pred njo se gore ziblje stena,
Kak skale podkopuje in drevesa,
Kak do nebes leti nje jeze pena!«

Jezero nas je očaralo, zamaknili smo se v slap Savice. S svetim strahom smo zrli v ta čaroviti pojav narave. Zdaj smo umeli »Krst pri Savici« in smo čutili s Črtomirom, ki je bil spreobrnjen vsled takega prizora:

»Izmed oblakov solnce zdaj zasiže,
In mavrica na blede Bogomilo
Lepote svoje čisti svit izliže,
Nebeški zor obda obličje mило;
Jok, ki v oči mu sili, komaj skrije,
Da ni nebo nad njim se odklenilo,
Da je na svetu, komaj si verjame,
Tak Črtomira ta pogled prevzame.

(Dalje.)

Dr. A. Zdešar:

Iz dijaških let velikega moža.

Kar brez uvoda povem takoj, da je bil ta veliki mož *Frédéric Ozanam*, glavni ustanovitelj Družbe sv. Vincencija Pavlanskega.

Toda tale stavek se gotovo zdi marsikomu kakor kakšno suho matematično ali geometrično pravilo, v katerem je človeku na prvi pogled polovico besedi neumljivih. Dovolite, da vam pojasnim, kar je nejasnega.

Nadvojvoda Ivan in njegova nevesta.

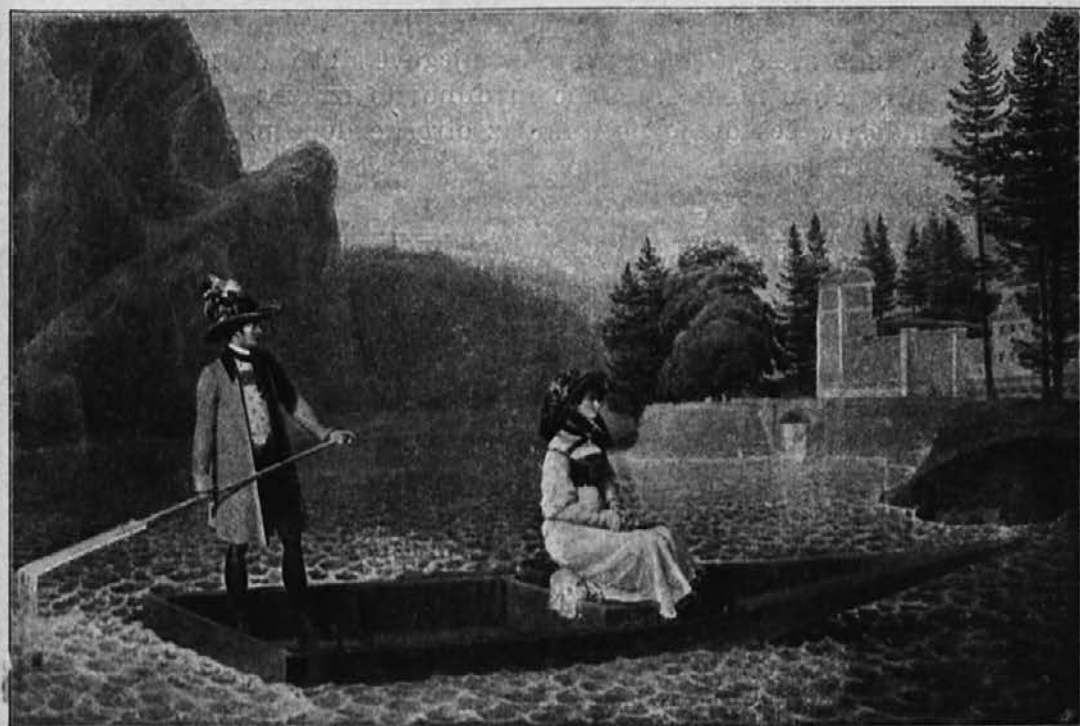
Družba sv. Vincencija Pavlanskega — ki je pa umrl že l. 1660. — se zove dobrodelna, karitativna družba moških laikov, ki posebno po mestih, kjer je nagrmadene vse polno vsakovrstne bede, podpira gmotno take, ki so zašli v revščino, jih obiskuje in se trudi, spraviti nje in njih družine na pot pozitivnega in praktičnega krščanstva. Ustanovilo jo je l. 1833. v Parizu osem francoskih vseučiliških dijakov, ki so jo imenovali po največjem apostolu krščanske ljubezni, po sv. Vincenciju Pavlanskem. Duša te dijaške zveze pa je bil zgoraj imenovani Ozanam.

Ali danes je že tako na svetu — pravzaprav ne samo danes, marveč je tako na svetu že davno —, da imajo kratkovidneži vsakega za malo prikrajšanega po duhu, ki krščanstvo tudi praktično

izvršuje. Zato pa hočemo tu na Ozanamovem zgledu pokazati, kako brljavo jim gleda dušno oko, ki tako mislijo. Pripomnimo le to še, da se je letos 23. aprila slavila stoletnica Ozanamovega rojstva (rojen 23. aprila 1813 v Milanu, kjer sta mu bivala takrat njegova francoska roditelja) in da ga je proslavljalo ta dan na tisoče in tisoče Vincencijevih družtenikov, sam sv. oče in ves kulturni svet.

1. Gimnazijska doba.

Bil je čas, ko so se na Ozanamu kazala prav čudna svojstva: neko nagnjenje do lenobe, do jeze in neubogljivosti. Maral ni za

Nadvojvoda Ivan in njegova soproga Ana na Grundlskem jezeru.

nobeno resno delo, zadirčen je bil in svoje volje kar ni mogel in ni mogel ukloniti volji starišev in učiteljev.

Toda sreča za Ozanama, da je imel tako izvrstne roditelje vzgojitelje, ki sta ga na pameten in premišljen način znala ozdraviti teh pogubonosnih bolezni.

Pokazali so se najlepši naravni darovi. Mladi Ozanam je bil izmed tistih srečnih talentov, ki z bistrim očesom jasnega duha prodirajo v vse raznolike učne predmete. Na liceju v Lyonu je že s trinajstim letom pesnikoval ne samo v francoščini, marveč tudi latinsko. V svojem petnajstem letu je podaril očetu precejšen zvezek svojih latinskih, in materi ravno tak zvezek francoskih pesmi.

Čut za lepo je bil pri njem posebno razvit, a ne samo za čutno in naravno umsko lepoto, ampak tudi za nadnaravno versko in moralno lepoto. Bil je angelsko čistega srca in življenja.

Toda ne samo pesniško, bil je nadarjen tudi govorniško. Z isto lahkoto kakor klasične, si je prisvajal tudi moderne jezike. In ne samo tajnosti filologije, odpirale so se mu istotako rade tudi globine matematike, tako da je pariški vseučiliški profesor Ampère, pri katerem je naš Ozanam za časa svojih vseučiliških študij stanoval, večkrat rekel: »Če bi se bil Ozanam posvetil matematiki, bi postal nedvomno prvi matematik 19. stoletja.«

Tak je bil torej Ozanam, ko je v Lyonu izvršil svoje gimnazijske nauke: najlepše izobražen po srcu, sijajno izobražen po umu, in nekaj tako zrelega je odsevalo iz njegove duše, da se je neki njegov prijatelj o njem drastično in duhovito izrazil: »Ozanam ni imel mladosti«, češ da je po duhu iz otroške dobe prešel takoj v zrelo moško dobo.

(Konec.)

Prof. Fr. Pengov:

Passer domesticus.

(Konec.)

Breznov ščip se ves prevrne,
Goni megle, burjo dá,
Hrib, doline sneg pogrne,
V mrazu vmira v'jolica.

Ko je bilo gnezdo do tri četrtine narejeno, je jela donášati Albina, ki je bila precej nagnjena k razkošju, mehkega perja. To pa je bilo njenemu viteškemu soprogu vendarle preveč. Pometal je puh iz gnezda, ali Albina je priplula ravno z novim tovorom domov in videla, kaj se godi. Zletela je za perjem v zraku, ga polovila ter spravila nazaj. Tedaj pa ji stopi na pragu nasproti soproga s polnim kljunom novega perja in stala sta si nasproti kot dva leoparda, se merila s togotnimi pogledi in kričala, četudi z zamašenimi usti, na ves glas; srčeci sta prekipovali najbridkejšega žolča.

Bilo je še par burnih prizorov, ko je frčalo perje iz Berlepševke in se lovilo veselo po zraku, pa slednjič je bilo le vse perje lepo v gnezdu; kako da je prišlo do sprave, ni mogel nihče uganiti, dokazano pa je, da se je Passer sam najbolj trudil, da s pridnostjo zopet popravi, kar je bil zagrešil v naglici.

Nekaj dni je bilo res vse dobro. Ko pa je odletela nekoč Albina za dalje časa od doma, je stal Passer na pragu ter čivkal, a odgovora ni dobil; oziral se je navzgor, oziral navzdol in pogled se mu je uprl na dračje, s tolikim trudom zbirano v nekdanjih dneh. Velika skušnjava se ga je polotila: »Kako lepe treščice! Kakor v prijazni

domačiji prvega detinstva!« Zletel je doli — plaz se je utrgal. Passer pograbil najlepšo vejico in hajdi z njo v gnezdo; nato pa še drugo, tretjo. Po tem preveselem dogodku se je usedel na prag, stresel kožušček ter zapel svojo kanarsko himno od konca do kraja s tako veličastnimi občutki, kot morda nikoli popreje. Čutil se je bajno srečnega, in ko je donesla Albina še več perja, ga ni bilo drugega kot gola postrežljivost, dokler ni bilo gnezdo narejeno. Dva dni nato sem splezal na tepko in videl v gnezdu jajčece.

Tretji dan pa zopet velikanski špektakel in škandal v gnezdu! Zamolkli kriki, kakor od daljnega pretepa so prihajali skozi odprtino, večkrat se je prikazal živ repek pri vhodu in izginil; potem je nekaj prasketalo, kot da bi vleкли delavci fašine iz hoste; slednjič se je prikazala Albina, ki je vlačila in vlačila ven, a jo je potegovalo nekaj vedno nazaj. Bilo je jasno, da se je tu notri odigraval mučen družinski prizor.

Drama se je končala s tem, da se je posrečilo Albini izvleči zaničevane treske skozi odprtino in jih treščiti na tla; našla jih je bila skrite med perjem, odtod tragični dogodek v hiši, ki bi utegnil spominjati opazovalca na »Mesinsko nevesto«. Najbrž se je Passer radi ljubega miru zopet udal. V vsesplošnem bojnem metežu in vrvežu je palo s treščicami vred tudi jajčece iz gnezda na tla. Porcelanaste črepinje so ležale na vlažnih, rumenih tleh. Pa naša dva se nista zmenila za te ostanke; ko je izginilo jajce iz gnezda, je izginilo tudi iz njunega sveta po prastarem načelu: »lontan dagli occhi, lontan dal cuore«.

* * *

Doli brezen mim' pridrzne:

»Kaj t' je kos? ne poješ več?«

»Eh, kaj? — brat mi včera zmrzne,

Danes pa je moja preč!«

Kamor tvoja sla ti kaže,

Preveč nagel ne smeš bit'!

Stara prat'ka nam ne laže:

Brezen ima rep zavit.

Preteklo je nekaj dni neskajjenega miru. Jajčece se je pokazovalo za jajčecem, dokler jih ni bilo pet v gnezdu, in vse je kazalo, da se je začela za našega Hermana in njegovo Rotijo doba složnega in veselega družinskega življenja. Passer je zopet prepeval, da se je čudila soseska, Albinka pa je znašala še vedno novega perja, kot bi nameravala kar vtopiti v mehkih perjanicah svoj bodoči zarod.

Pa ti pride zopet naš Cenek s svojo biološko-eksperimentatorično naravo in napravi mali poskus.

Da se držijo kokoši odkazanih jim mest in ne hodijo drugam nest, imamo že od nekaj v vsakem gnezdu po eno brclanasto jajce. Podobno jajčece iz marmorja je podtaknil moj bratec ob ugodni

priliki tudi v vrabčevo gnezdo. Kaj se je nato godilo, ne vem, le tega se dobro spominjam, da je bila drugi dan nedelja. Vse je bilo tiho in svečano, ko sem vstal. Le od gorenjega vrta začujem prišedši na dvorišče nekaj podobnega kot se je vršilo skozi celo desetletje pred trojanskimi vrati. Bila sta naša mala Ahil in mesto Hektorja drobna Andromaha, oba v vrabčevih togah, ki sta gnala ta vrišč in sekala ter kljuvala s svojim kopjem drug na drugega — s smrtno resnobo. Bil sem jima že čisto blizu in še se nista zmečila zame. Šele, ko sem spotikajoč se nad nespodobnim ruvanjem

Nadvojvoda Ivan na Hochgollingu, 1819.

na prazničen dan posegel v bojni metež z lastno nogo, sta se zapodila na streho bližnjega kozolca, kjer se je nadaljevalo klanje brez najmanjšega intermezza. Popoldne pa je bilo na tleh pod hruško ne samo umetno jajce iz apnenca, ampak tudi vseh pet pravih.

Čudno, okroglasto jajce je vzbudil nemara v Passerju grozne dvome o Albinini zvestobi in ti so porušili domači mir in uničili za enkrat vse upe.

Jeli se je posrečilo Albini na kak način najti svojega Danijela kot nedolžni Suzani, da pojasni zadevo in nekrivdo svojo, o tem molčijo ptičji anali; vendar sva dobila z bratom kmalu dojem, da

sta pozabila zaročenca, kar je bilo in sklenila začeti iznova. Ker v Berlepševi skrinjici očitno ni bilo blagoslova in sreče, zato sta otresla ob njenem pragu prah s svojih papučic (Pantoffeln) in izbrala nov kvartir.

Sosed Luka si je bil napravil pred leti gepelj (vitelj) s pokončnim vretenom in strešico nad zobatim kolesom na njem. Pod to streho si je izbrala Albina novi dom in po neutrudnem delu enega tedna je bilo narejeno novo gnezdo. Težko si je misliti, kako sta mogla strpeti ptiča pri domačiji, ki se je na vsake tri dni (ko so rezali slamo) vrtela cvileč in škripajoč na okoli, da so se spogledovale plašno celo nemuzikalične race v bližnji luži. Toda Albina je bila popolnoma zadovoljna; saj je bil izpolnjen glavni pogoj družinskega miru: soprog se je bil privadil zatajevati se in zatirati svoje lastno mnenje. Gotovo bi bilo šlo vse lepo izpod rok, da se ni lepega dne Lukov kostanjevec v geplju preburno zaletel in polomil nekaj zob na gorenjem kolesu. Sosed je šel vdelavat nove zobe, obenem je pa treščil celo palačo Albina-Passerjevo v blatni jarek ob cesti.

Kaka taščica ali lastavica bi bila ob tako strašnih udarcih usode gotovo izgubila zadnjo iskrico upanja, vrabčeva energija pa ne pozna nobenih mej, podobna je žilavosti nedavno preminulega kralja železnih kartelov in ameriškega milijarderja Morgana.

Gnezda ni bilo več, to je bilo prozorno kot steklo na prazničnem oknu. Treba ga je bilo ustvariti, toda na čisto drugačni podlagi nego doslej. Temelj je dala sedaj rogovilasta veja kanadske rejnete, najboljše jablane pred našim uljnjakom. V to rogovilo je položila Albina nekaj slamic, ki jih je bila anektirala od sosedov in s tem dejstvom je naznanila možu svoj dnevni raport, da je položen temelj novi Romi. Passer je bil do duše prepričan, da se izogne marsikaki bridkosti, ako se ukloni volji gospodinje in ne tišči v zid z lastno glavo, zato je začivkal dvakrat svoj »amen!« in »fiat!« in goreče stikal po kompostu za pripravnim stavbenim gradivom. Če pa mu je očesce slučajno naletelo na fino treščico, je raje junaško zatisnil drobno pupilo in pogledal drugam; dodobra se je bil naučil ceniti veljavo kratkih besedic: Ne vpelji nas v skušnjava!

Vse to se je godilo že v poznem poletju, kajti ure tekó in nič ne rekó; perje je bilo sejano le redko, bilo ga ni dobiti niti za potrebo. Priti je moralo nadomestilo, in če bi ga bilo treba z neba sklatiti. Pa ni bilo treba. Po vasi je dosti konj, vmes marsikaka častita starina, ki ne dá veliko več na vnanji lišp košatega repa in goste dlake. Prvomestnika v tem oziru sta gotovo Pevčev lisec in belec, stara mučenika z mulastimi repovi in napol gola po životu; sledov njune nekdanje lepote in čvrstosti je polno ne samo domače dvorišče, ampak tudi vse ceste in križpota bližnje okolice do Ljubljane in Dola na eni, do Ihana in Domžal na drugi strani sveta.

Sokolje Albinino oko je opazilo bogati vir novega materiala in zdel se ji je dober, originalen; izvirnost pa je prijala njenemu modernemu okusu. Podjetni par se je lotil takoj s polnim parom realizirati novo srečno misel in brž je hitel znašat dlake in žime, po dve do tri nitke skupaj. Najbrže je slišala Albinica o priliki mladega Plevniška, ki je bival dolga leta onstran Atlantisa, ko je opisaval sosedom razmere živalstva onstran luže. V Ameriki namreč živi sorodnik našega vrabca, ki čuje na učeno ime *Spizella socialis* in si spleta na premeten način žimnico na vzmete. Treba je v ta namen le napeljati žimo okrog in okrog gnezda, kakor daleč seže. Uspeh je izvrsten, seveda je treba delo razumeti, kakor vsako drugo; gotovo bi bil velik dobiček za naša krilata znanca, da stā se preje natančno informirala o predelavanju žime, če ne drugje, pa vsaj pri najbližnjem ščinkovcu, ki tuđi ni zadnji mojster v tekstilni obrti z žimo. Glavno načelo, nekak aksiom te industrije je namreč: »Jemlji vedno le po eno samo žimico v kljunček in drži jo na enem samem koncu!« — To je Kolumbovo jajce, to Arhimedov princip žimne tehnike pri pticah. Zakaj, navidez tako detinsko nedolžna žimica ni brez nevarnosti; podobna je v tem oziru oñi tekočini kemične industrije, ki se po besedah knjige vseh knjig blišči v kozarcu rujno kot zlato in vabi človeka s svojo omamno aromo; ko se pa udaš vabljivemu »vinskemu cvetu«, ki ga zmerja njegov lastni oče-kemik z zaničljivo kratico $C_2H_5 \cdot OH$, tedaj piči kakor gad in razlije po tebi svoj strup kakor bazilisk, da ti rani pamet in srce.

Ker je manjkalo našima zdaj že starima znancema Filemonu in Baucidi z drobnimi vrabčjimi srčeci strokovne šole, zato sta ravnala z žimo, kot bi bila slama. Kadar je bila žima precej dolga, pograbila jo je Albinica na enem koncu, nato še dva- do trikrat po sredi in slednjič še na drugem koncu. Transport je bil na ta način res da enostaven; toda ko bi bila videla gospa ščinklja ali sestrična ji pinoža ta modus prenašanja grozečih zanj, ki so obdajale glavico in kljunček Albinin, stavim, da bi jo bil pretresel mraz do mozga in kosti ob pogledu na brušeni Damoklejev meč nad glavo uboge sosede.

Bil je zadnji dan tapeciranja. Albinka je dala umeti Passerju, da ne potrebuje več žime; ponovno in razumno je urejevala še zadnje dlačice pod rodno strešico. Njen zvesti Filemon je sedel medtem na robu kositrnega žlebu pri bližnji strehi na hlevu in se zazibal s par trilčk, ki si jih je bil iz mladostnega idealizma še rešil v sedanjo prozo življenja, v sladke sanje bodočnosti. Videl je že v duhu celo trumo mladih Passerčkov, kako poskušajo svoje še slabotne aeroplančke, slišal, kako ga prosijo neprestano s sladkimi otroškimi glaski skorjice kruhka, drobnega proska, gledal je v pre-

lestni viziji vrabiče-mladiče, kako — — —, toda, kaj pomeni ta krik, ki mu je šel kot nabrušeno bodalo skozi srce, kaj ta nemir v rodnem gnezdu?!

Albinka, ljubljena gospodinja, čaplja kot brez uma semtertja, se premetava in napenja na vso moč, a ne more niti za dolžino svojega kratkega stasa proč od gnezda. Zgodilo se je, česar se je bilo že davno bati. »Vrč hođi toliko časa k vodnjaku, dokler se ne ubije,« pravi pregovor, in izpolnil se je danes nad nesrečno Albinko. Vtaknila je po naključju glavico v zanjko zadnje pri-nesene žime, jo zadrgnila ter se tako ujela v nastavljeno past. Čim

Seja v frankfurtskem parlamentu.

bolj se je presukavala in mučila, toliko huje jo je davilo v grlu. Passerek, ki se je čutil v tem trenutku s temperamentno nagajivko zvezanega z najtesnejšimi vezmi ljubezni in sorodstva, je postal grozno razburjen; cvileč in čivkajoč je frfotal okoli gnezda. Poskušal je tudi rešiti ponesrečenko, jo vlekel za eno nožico, a s tem je situacijo le še poslabšal. Ves napor je bil bob v steno, v žimi se je napravilo le par novih vozlov in čim dalje sta vršila uboga zaročenca svojo rešilno akcijo, toliko več žim se je zapletalo v zarotniški komplot.

Ko so šli otroci iz šole, niso videli več naše pridne, glasne in energične Albinke, ampak njihove oči so se mogle s sočutjem ozi-

rati le še po razdrapanem, s perjem pokritim trupelcu, ki je viselo tiho in onemelo gori na rogovili kanadske rejnete.

Ubogi Passer je imel srce popolnoma strto. Ko je bil dal signal za nevarnost, so pač prileteli na pomoč vsi sosede in združili svoj jok z njegovim žalovanjem, vsi skupaj pa niso vedeli recepta za ubogo žrtev. Ko so se dodobra zavedli, da je zapihljala hladna mrtvaška sapa v hiši sosedovi, so glasno kondolirali, nato pa posnemali prvega izmed znanih »trojnih človeških prijateljev« in odleteli vsakteri po svojem opravku, eden gledat novo pristavo, drugi preizkušat zoreči ječmen, tretji snubit mlado družico . . ., le Passer-vdovec je še skakljaj, ohromel notranje bolesi okoli razdrte sreče, ali pa sedel kje v bližini brez jeka s povešenimi kreljuti. Treba je bilo dolgo, dolgo časa, predno je prišel do popolne zavesti, da je njegova prva ljubezen, njegovo življenje brez — življenja mrtvo. Celi dan in še naslednje jutro se je trudil in prizadeval na vse načine kot sanitejec, jeli ne bi bilo mogoče vzbuditi v njej zanimanja in interesa za vsakdanje življenje. Ponoči je počival kot vrabec-samec na veji in o prvi jutranji megli si je dal opraviti, trenutno čivkajoč, okoli gnezda, raz čegar rob je visela še vedno nezabljava Albinka v usodni zanjki mrzla in nema.

Passer, ali da te jenja ta skeleti rana — ne boš posnel Katona Utičana!

Dr. Fr. Kulovec:

Izobraženi stanovi v prvem krščanstvu.

(Dalje.)

Zlasti v drugem stoletju in v začetku tretjega je jelo število kristjanov med višjimi sloji kaj hitro naraščati. Duh časa je pripravi med temi stanovi krščanstvu prijazno razpoloženje. V dobi Antoninov je pognalo zopet živo zanimanje za filozofska vprašanja. Filozofske šole so pošiljale po svetu celo propovednike, ki so bili po svojem stanu obvezani, razširjati misli filozofskih šol. V tem oziru se je posebno odlikovala stoična šola. Ta propaganda je docela omajala vero v paganski Olimp. Po neutrudnem delu se je zopet oživela zavest, da je človek odgovoren za svoje življenje in dolžan npravno živeti. Te ideje so postale splošna last izobraženejših slojev stare družbe.

V to atmosfero je stopilo krščanstvo. Mnogi so videli v krščanstvu najbolj rešena sodobna vprašanja. Med njimi jih je bila cela vrsta (Justin, Tatian, Melito, Aristid, Atenagora, Apolonij, Klement), ki so bili preje po poklicu filozofje. Ti so kot kristjanje vso svojo učenost posvetili novi religiji. Vse najboljše in najplemenitejše

sadove antičnega duha so uporabili in izrabili, da so dokazali upravičenost in veljavnost krščanske religije. Branili so jo zoper ugovore paganskih pisateljev, primerjali paganstvo in krščanstvo med seboj in pokazali na živih zgledih, kako neprimerno višje je krščanstvo. Posamezne verske resnice so z vsestranskim razmišljanjem neprimerno poglobili, vse skupaj pa sklenili v lepo harmonijo, ki so v njej dokazali vir vsega spoznanja in nramnega življenja.

To je pripravljalo velik preobrat v naziranju vseh onih krogov, ki so prišli s krščanstvom v stik in so ga imeli priliko natančneje spoznati. Kristjanov niso mogli več zaničevati kot neuko maso. In moč krščanske resnice jih je končno le potegnila v svoj krog. To prepričanje zveni tudi iz ust apologetov. Minucij Feliks se čuti že upravičenega, da z vso ogorčenostjo zavrača očitek, kakor da bi bili kristjani doma le med najnižjimi in najbednejšimi sloji.¹

Nastalo je krščansko plemstvo, ki se je strogo ločilo od paganskega. Bili so krščanski meeni, ki so radodarno podpirali krščanske ustanove. Njihov zgled je precej vplival na krščanske misli. Iz njihovih vrst dobimo zastopnike celo med najvišjo cerkveno hierarhijo. Papež Kornelij, ki je bil umorjen v preganjanju cesarja Galla, je bil iz slavne rodbine Kornelijev. V hudih časih so se hrabro borili — res more Romano — za novo vero in so tudi radodarno žrtvovali svoje življenje. Več članov plemenite družine Pomponijev je dalo svoje življenje za Krista. Njihovo grobišče je odkril znani De Rossi poleg katakombe Kalistove (De Rossi, Roma sotteranea I. 318). Krščanska arheologija poroča tudi o slavni rodbini Cecilijev. S Pomponiji jih je vezala vez sorodstva, zato so tudi njihova grobišča v katakombah drugo poleg drugega. Iz te družine je posebno znana ljubka, od legende tako proslavljena osebnost, sveta Cecilija. Po mučeniških aktih, ki segajo v šesto stoletje, je bila zaročena z mladeničem Valerijem. Njega in njegovega brata je prepričala o resničnosti krščanstva. Oba sta se dala krstiti. Pri nekem preganjanju so vsi trije umrli mučeniške smrti, najbrže za časa Marka Avrela. Cecilijin prvoten grob je odkril De Rossi v katakombah. O drugem Ceciliju-kristjanu priča tale napis v Kalistovi katakombi: Septimius Praetextatus Caecilianus, služabniku božjemu, ki je 33 let vredno živel svojemu poklicu. Cerkveni pisatelji iz te dobe poročajo seveda še o mnogih drugih znamenitejših osebah.

Druhal je to najbolj bolelo, da so se posebno tudi osebe iz takih stanov oklepale obsovažene religije. In v časih, ko je ljudstvo obvladala strast, so kaj radi navalili na take osebe. Izdajali so jih navadno sužnji ali drugi uslužbenci. O njih so v prvi vrsti veljale rezke Tertulijanove besede: cotidie obsidemur, cotidie prodimur

¹ Oct. 31, 6.

(Apol. 7). Skozi špranje in stenske odprtine so izkušali kaj ujeti, kar bi jih obteževalo. (At domesticorum curiositas furata est per rimulos et cavernas. Tert.) Cezar Septimij Sever je bil radi tega ljudskega razpoloženja primoran, zavzeti se za kristjane iz senatorskih družin in jih varovati pred preganjanjem druhali. (Tert. ad Scap. 4.)

Kakor rečeno, drugo in začetek tretjega stoletja je bilo za krščanstvo posebno ugodno. Krog pristašev iz vseh stanov se je po vseh provincah hitro in nepretrgoma širil. Važno za to dobo je posebno to, da se je krščanstvo že udomačilo med državnim uradničtvom, celo med najvišjimi in deloma tudi v armadi. Če bi iskali vzrokov, bi bil poleg zgoraj omenjenih morda eden, četudi ne najvažnejši, ta, da je v tej dobi vladalo več cesarjev, ki niso bili krščanstvu sovražni, nekateri so mu bili celo naklonjeni. Na dvoru je bilo takorekoč semenišče za državne službe. Na dvoru se je kariera začela, nehala v provinci z visoko državno službo. Med dvornimi uslužbenci je bilo veliko število kristjanov. »Implevimus palatium«, napolnili smo cesarsko palačo, vzklika s ponosom Tertulijan za Septimija Severa. Ko je vladal Filip Arabec, so dosegli kristjani že najvišje službe na dvoru, v državni upravi so zavzemali važna, včasih zelo odlična mesta in celo vojaška dostojanstva jim niso bila več nedosegljiva. (Eus. h. E. VII. 10.) Vse te službe so bile zvezane z raznimi verskoceremonielnimi obredi, ki so pomenili za kristjana zatajitev vere. Od kristjanov niso izvrševanja teh obredov več zahtevali, ker kristjani brez dvoma na to ne bi bili pristali. Pričela se je milejša praksa, da je bilo mogoče številnim krščanskim odličnjakom stopati v državno službo. V začetku Valerijanove dobe se je zdelo, da bo krščanstvo v javnosti prevladalo. Evzebij kar naravnost pravi, da je bil njegov dvor poln pobožnih mož in kakor družba božja (h. E. VII. 10.). Kesneje je sicer jel preganjati kristjane in svoj dvor oprostil vseh kristjanov, vendar to ni dolgo trajalo. Pod njegovim sinom Galienom so se zopet povrnille stare razmere: na njegovem dvoru je bilo polno kristjanov. Žena in hči Dioklecijana, najgrozovitejšega krvnika kristjanov, sta bili sami kristjanki. V tej dobi, koncem tretjega in začetkom četrtega stoletja, je krščanstvo že toliko napredovalo, da je bilo obče znano, da je cesarski dvor v Nikomediji po pretežni večini kristjanski (Eus. h. E. VIII. 1.). Nič nenavadnega ni bilo več, če so cesarji zaupavali kristjanom celo namestništva čez cele province. Obenem z zaupno častjo so jih tudi oproščali predpisanih daritev, da niso prišli v konflikt s svojo krščansko vestjo. (Eus. h. E. VIII. 1.)

(Dalje.)

Andrej Uršič:

Navod za šahovo igro.

(Dalje.)

Prvo potezo ločimo po kakovosti (kvalitativno) v žugalno, posilno ali počakalno (Drohzug, Zugzwang, Tempozug). Žugalno prvo potezo imenujemo ono, katera žuga nasprotniku postaviti mat v $x-1$ potezi, ne da bi nasprotnik odgovoril nanjo; kakorkoli naj se brani, vedno je mat v določeni potezi. Drugače je pri posilni, oziroma počakalni potezi. Tukaj podleže nasprotnik vsled dolžnosti, da mora narediti potezo, s katero se samega oslabi in pogubi — Ahilova peta! Primerjaj nal. 79! Ako bi imeli črni na *a* ali *b* stebru ali drugod (od *a1* — *a8*, *b1* — *b8*) kako podobo, ni mogoče napraviti mat v 2. potezi. Posilna, oziroma počakalna poteza je taktična kombinacija, s katero je nasprotnik prisiljen pustiti sovražnika blizu — miš mora iz luknje v mačje žrelo. — Taka poteza, ki ne napade, je gotovo tiha, s katero pa ne premagaš nasprotnika v $x-1$ potezi, da ga ne sili recimo prokleta dolžnost k potezi v lastno pogubo. Naloge, ki so na temelju posilne poteze sestavljene, imenujemo šahovski ljudje: posilke = Zugzwangsaufgaben.

Žugalna poteza je premočna, ako ne pusti nasprotniku izbire za obrano. Ako se taka poteza izvede v rešitvi naloge, tedaj rečemo: glavna igra in žugalna igra sta eno (Haupt- in Drohspiel). Navadno pa privede žugalna poteza glavno igro. Kolikor različnejše so obrane (odgovori), ki žugajočo potezo ošibijo (parirajo), toliko boljša in lepša je naloga. Naloga 80 to nekoliko pokaže; kakor namreč potegne *Le7*, *Sh5*, *Sa1*, *La6*, toliko matnih potez dobiš.

Pomniti je, da je naloga le takrat naloga v pravem pomenu, ako jo diči lepota nastava, potez in notranjega jedra: lepa ideja, pointe, kakor reče Francoz. Varijante niso potrebne; če pa so zraven, smatrati je moramo kakor — postransko prikazen, kateri pa zamoreš dati lepo lice, tako lahko rečeš: naloga ima dve ali celo tri glavne igre. Ena korenina je pognala dve ali tri debla. Glavna igra se sme in mora rešiti le na en način, kakor že rečeno. Lepo je, ako se postranske igre dajo tudi samo na en način rešiti — posebno pri 3. zložkah; dočim se pri 4. ali 5. zložkah to vedno težko doseže. V nobenem slučaju pa ne sme imeti varijanta več potez kakor določeno, nikdar $x+1$, $x-1$ pa vedno dovoljeno.

Naloge 79., 80., 81. so reprodukcije; bolj lahke vsebine.

Rešitev nalog.

Nal. 67.

1. *Df8* — *h8* ↘
2. *D*, *T* *S* ‡

Nal. 68.

1. *Th3* — *f3* ↘
2. *D*, *T* ‡

Nal. 69. z belim turnom na g7.

1. *Te4* — *e3* ↘
2. *D*, *T*, *L*, *S*, *p*. ‡

Nal. 70.

1. <i>Lc1</i> × <i>g5</i> <i>Sf4</i>	1. — <i>Ld4</i>	1. — <i>Lb2</i> , <i>c3</i>
2. <i>D</i> × <i>e6</i> ↘	2. <i>Dd5</i> × ↘	2. <i>Lc1</i> , <i>d2</i> , ↘
3. <i>Tc7</i> , <i>d5</i> ‡	3. <i>Tc7</i> ‡	3. <i>L</i> , <i>S</i> ‡

Drugo lahko, n. pr.: *Tf1* 2. *Kg7* ↘ 3. *Lf6* ‡

Nal. 71.

1. *Kd1* — *e1* ↘
2. *D*, *S* *L* *p*. ‡

Nal. 72.

1. *Sf6* — *d5* ↘
2. *D*, *T* *S* *p*. ‡

Nal. 73.

1. Te6 — h6 c4
2. g2 — g3 ↘
3. T × h4, f2 — f3 ±

1. — Se5
2. Ld5 ↘
3. Le6 ±

1. — Sf6
2. T + f6 itd.

Nal. 74.

1. Sf8 — g6 Kc6
2. Da4 + Kd5
3. Sf4 ±

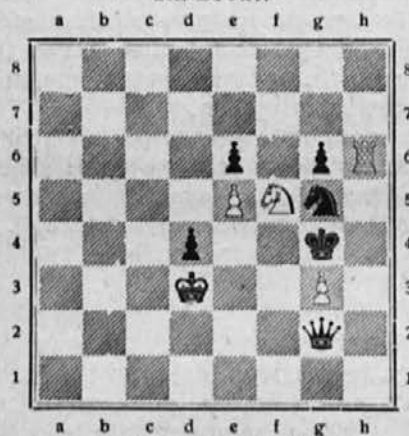
1. — Ke6
2. Dg4 + Kd5
3. S × e7 ±

1. — e7 — e5
2. S + e7 + Ke6
3. Sf8 ±

Našim mladim prijateljem: Vesele in brezskrbne počitnice! Šolo pustite v šoli; ne grenite si pošteno zasluženih počitnic! Na veselo svidenje s pomlajenimi močmi!

Naloga 79.

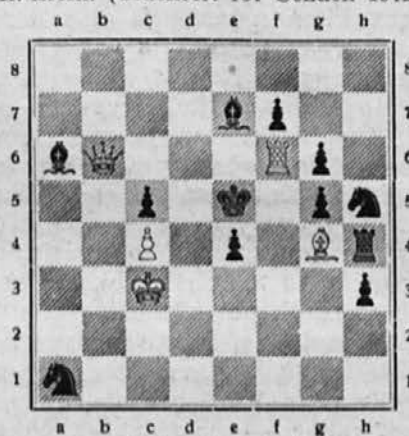
Th. Brede.

Mat v 2. potezi.

Naloga 80.

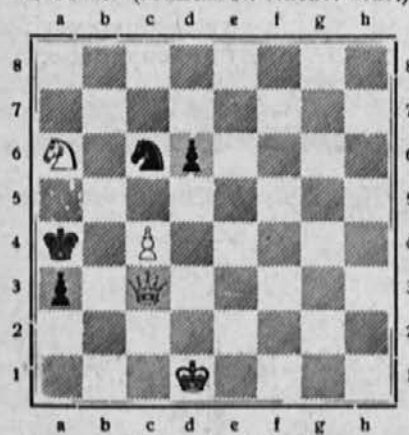
K. Erlin. (Tidskrift för Schach 1912.)

Mat v 2. potezi.

Naloga 81.

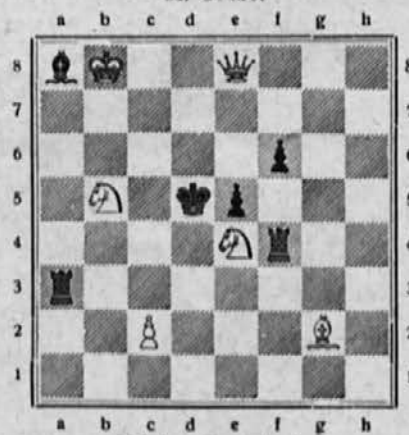
A. Uršič. (Münch. N. Nachr. 1913.)

Mat v 2. potezi.

Naloga 82.

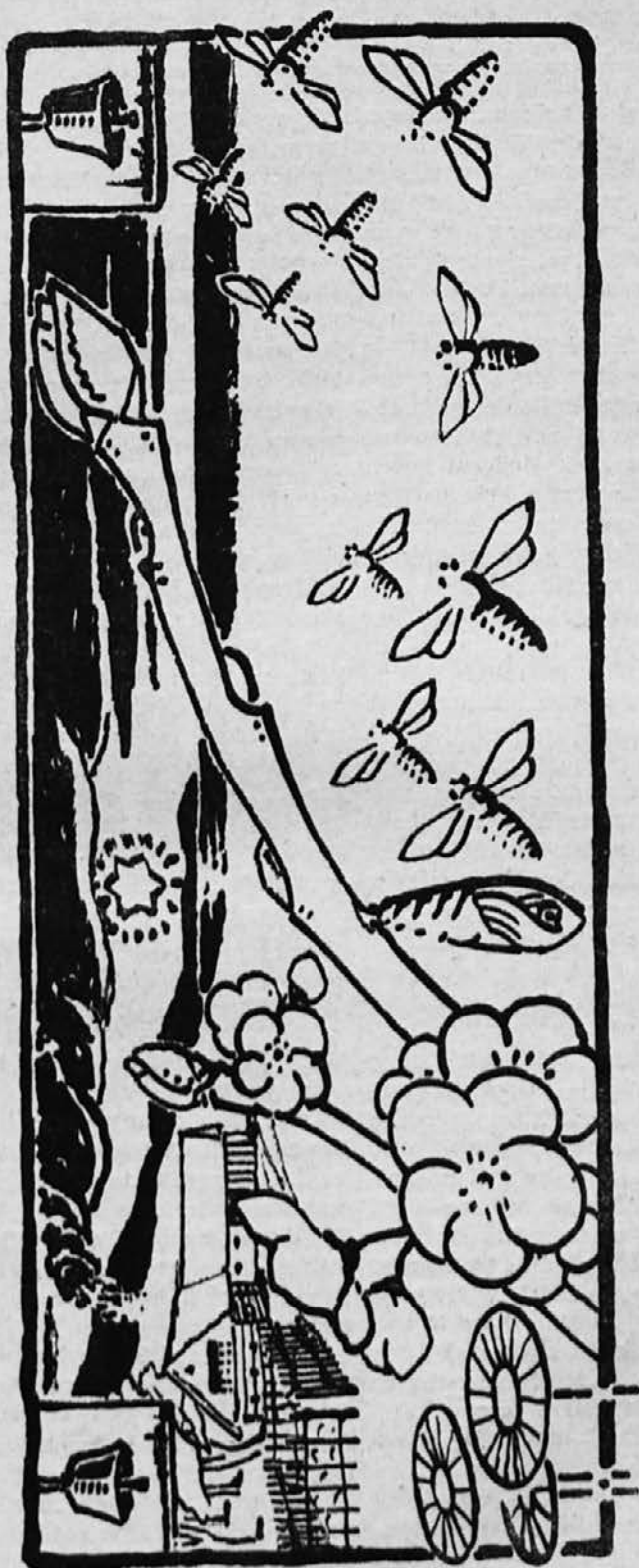
A. Uršič.

Mat v 2. potezi.

Uganka:

Kaj predstavlja ta slovenska pokrajina?

(Rešitev uganke in imena rešilcev v prihodnji številki.)

(Za rešitev razpisujemo 10 kron nagrade, ki jo naročnikom določi žreb.)

Drobiž.

Moja pot nazaj h krščanstvu. Znani vseučiliški profesor dr. W. Förster je imel pod tem naslovom dne 13. jun. t. l. predavanje na dunajskem vseučilišču. Predavanja se je udeležila velika množica odličnega občinstva, zlasti dijaštvo je bilo številno zastopano. Poslušalo ga je več vseučiliških profesorjev, med njimi tudi dekan filozofske fakultete dr. Schröder. Predavatelj je govoril o njemu priljubljenem predmetu, kako je našel zopet pot nazaj k živemu krščanstvu. Med drugim je izvajal: Moderni hočejo pretrgati sploh vse vezi s krščanstvom. Trdijo, da ne marajo ne za krščanske verske, ne etične nazore. In vendar so si ravno ti najmodernejši ohranili v svojem srcu nebroj krščanskih idej. Njihovo življenje je še vedno prepojeno s krščanskim duhom. Tu je velika nekonsekventnost med njihovim mišljenjem in življenjem. Ravno radi tega tudi ne čutijo tako živo pogubnosti in neresničnosti svojega naziranja. Govornik sam pa je bil strogo ateistično vzgojen. V njegovi hiši se ni slišalo ne božjega, ne Kristusovega imena. Vse življenje je bilo brezversko, pagansko. V tem duhu je tudi živel dolgo vrsto let. Boril se je proti Cerkvi, krščanstvu in religiji z vsemi argumenti, ki jih rabi svobodomiselstvo v tem boju. In ravno ta konsekventnost v izvajanju teh idej ga je — kako čudno se sliši — pripeljala nazaj h krščanstvu. Največji modernik živi samo v teorijah in ne preizkuša svojih idej tudi v življenju. Zato tudi ne spoznajo, kako nezmožne so njihove ideje, da bi dvignile in oplemenitile življenje brezštevilnih ljudi in mu dale tudi pravo vrednost. Kdor je pogledal v življenje in spoznal, kakšno je in kakšno bi moralo biti, ta mora najti pot nazaj h krščanstvu. Govornik je živel dve leti med najbednejšimi delavskimi stanovi, študiral njih življenje in mišljenje. Prizadeval si je, da bi jih moralno in umstveno in materialno dvignil. Zato je kot »rdeči brat« netil med delavstvom slojno zavest in jim vcepljal samozavest. Pa

njegov trud je bil zaman. Prišel je do prepričanja, da se delavsko vprašanje ne da rešiti brez krščanstva. Delavstvo je postalo v sedanjem socialnem razvoju važen kulturni faktor. Nositelj kulturnega gibanja pa bo le tedaj postalo, če bo zajemalo svoje vodilne sile in ideje iz krščanstva. Druga izhoda ni. Moderne ideje vodijo le globlje v mlakušo. To spoznanje se mu je rodilo, ko je poizkušal v dejanskem življenju životvorno moč svobodomiselnih idej. Zato se pa sedaj tudi z vsem srcem priznava k veri v Kristusa Boga-človeka. — Predavanje je bilo sprejeto z velikim odobravanjem.

Dragoceno darilo. (Iz italijanščine poslovenil A. Rabuza.) Bilo je v onih davnih časih, ko še ljudje niso imeli hiš, ko še ni bilo ne države, ne zakonov, ne družabnega reda. Zemlja je bila vseh ljudi; nikdo ni imel svojega polja in gozda, ampak vsi so jemali od zemlje, kar jim je ravno donesla. Tako so potovali po svetu in iskali rodovitne paše za svoje ovce, edino bogastvo, ki so ga poznali, kajti prvi ljudje, prišedši na to našo zemljo, so bili pastirji.

Eden izmed sinov starega Jafeta, se je, sledeč svojim čedam na paši, oddaljil od vseh svojih bratov; gore in reke so ga ločile od svojcev, on pa je, žalostno stoječ na samotni, zdihoval in hrepenel nazaj po svojih dragih. Niso ga mogla ublažiti ljubkovanja njegovih belih ovčic, ne ljubko ptičje petje, ki se je razlegalo po gozdih in travnikih in širilo prekrasno melodijo.

Nekega dne proti poldne je legel pod bližnje drevo, ovce so ga pa obstopile in se zbrale okoli njega. In Jafetov sin je zasanjal.

Zdelo se mu je, da je stopil na zelo visoko planjavo, s katere se je obvladal cel svet. Ko tako gleda okoli, zagleda šotore svojega kraja in poleg njih šotore svojih prijateljev, kjer so bivali ljudje, ki jih ljubi od svoje nežne mladosti. Srce mu začne hitreje biti, kri se mu razgreva v žilah: on razprostre svoje

roke in pokliče s silnim glasom svoje brate in sestre. Ali daljava, ki ga je ločila od njegovih dragih, je bila neskončna in njegov glas se je izgubil v tem prostoru, kakor čivkanje ptice v velikanskem pragozdu.

Megle bele, rdeče, rumene, se premikajo nad njegovo glavo, potujoče po zraku, in on jih zaprosi: »Megle, meglice lahke, ponesite me od tod s seboj čez morje in puščave tja daleč do šotorov mojih dragih!«

Ali megle so bile visoko gori na nebu in se niso dale omehčati; delile in združevale so se in potovale naprej, ne meneč se za njegovo prošnjo.

pozdrav!« Tudi veter je odšel, ne da bi ga uslišal.

Tedaj pa sklene pastir roke k molitvi in prosi Gospoda in njegove oči so rosile solze: »Vsegamogočni Gospod in Stvarnik veselstva, odpravi to, kar loči ljudi, čas in prostor, dodeli, da sredi te svoje zapuščenosti zamorem govoriti s svojimi dragimi, vedeti, kaj mislijo oni sedaj, in kaj so mislili prej in drugikrat.

In glej! Angel se spusti na solnčnem žarku z nebes, ker je ganila Vsemogočnega pobožna prošnja ponižnega pastirja v nižini, samotarja na svetu. Nebeski sel mu poda tablico, na njej so

Cerkev sv. Pavla v Frankfurtu.

Kakor puščice prilete mimo njega ptičke z razprostrtimi perutmi, zibajoče se v sinjem zraku; in Jafetov sin zopet zaprosi: »O ptičice, ptice vesele, dajte mi svoje peruti, da z vami od tod poletim k šotorom domačega kraja!« Ptice vesele žvrgole, pa se ne zmenijo za glas milo prosečega doli v nižavi.

Tedaj se vzdigne in obrne do vetra, ki je šumljal po vejah drevesa in prinašal glas kakor kakega mogočnega živega bitja: »O silni in hitri vetrček moj, vzemi tudi moj glas in ponesi ga s seboj, da zamorejo bratci in sestre, ki jih ljubim, slišati moje besede, sprejeti moj

bifa zaznamenovana skrivnostna znamenja in mu reče: »Uči se razbrati ta le znamenja in jih posnemati, in tvoja prošnja bo uslišana.«

Na tak način je Bog podaril ljudem abecedo in z njo pismo in pisanje, nežno in neločljivo zvezo, ki druži človeštvo preko časa in prostora, kakor je bil želel ponižni pastir.

Geografske drobtine. (Zbira profesor dr. V. Šarabon.)

Avtomobilno cesto nameravajo zgraditi skozi celo Unijo od Atlantika do Pacifika; dolga bo približno 5000 km. Stroški so proračunjeni na 25

milijonov dolarjev. Na nekem banketu v mestu Indianapolis, kjer so se posvetovali o tem projektu, je tristo navzočih avtomobilistov takoj nakazalo vsoto 300 tisoč dolarjev.

Avtomobilov in motorjev za osebni promet je na Angleškem do 180 tisoč, tovornih pa 130.000, skupaj 310.000.

Utrinki s klasičnega in krščanskega neba.

2. Krepost in učenost.

Seneca (4. pr. Kr. do 65. po Kr.):

Virtus et sapientia nulli praeclusa est, omnibus patet.

(Krepost in modrost ni nikomur zaprta, vsem je odprta.)

Claudianus (iz Aleksandrije, prišel 395 po Kr. v Rim, zadnji znamenitejši lat. pesnik):

Gaudet enim virtus testes sibi iungere musas.

(Vedno krepost je vesela, če se ji pridružijo muze.)

Tukidid (grški zgodovinar okolo 460 do 399):

ἀρετή καὶ συνέσις — krepost in razumnost.

Gregorčič (1844 1906):

To bode najvišja modrost in krepost
brzdati in vladati strasti.

Medved (1869 1910):

V življenja službo sem prišel začasno
Z nalogo tiho — mislit in trpet.

Naše slike. Razen nadvojvode Karola, čigar spomenik nam kaže naša slika, je igral v Avstriji v prvi polovici 19. stol. važno ulogo tudi nadvojvoda Ivan, sin cesarja Leopolda II. in Marije Ludovike. Vzgojen v Florenci in na Dunaju, je postal l. 1800 generalissimus avstrijske vojske na Bavarskem. Po porazu pri Hohenlindenu dne 3. dec. 1800 je dal slovo vojaškemu življenju in se začel intenzivno zanimati za žulje zatiranega kmeta. Njegova ljudomilost mu je naklonila zlasti srca gorate Tirolske in veliko pripomogla, da so Tirolci leta 1809 oborožili in nastopili kakor en moč zoper francosko-bavarsko nasilje. Tudi

nadvojvoda sam je v tej nevarnosti zopet stopil na čelo južno-avstrijski vojski in premagal podkralja Evgena pri Sacile dne 16. aprila 1809. Nato je hitel preko Predila bratu Karolu na pomoč, ki je zbral svoje čete pri Wagramu. Toda prišel je prepozno, vendar ne po svoji krivdi, kakor so dognala najnovejša raziskavanja. Po letu 1815 je posvetil svoje moči naravoslovnemu in zgodovinskemu študiju in posebno vzbudil alpinski svet, zlasti zeleno Štajersko. L. 1811 je ustanovil v Gradcu višje izobraževališče Joanneum in muzej, ki mu je podaril tudi svojo znanstveno zbirko. Dunajski dvor mu nekoliko časa ni bil naklonjen, ker se je bil poročil z Ano, hčerko poštarja Plochl, s katero je preživel najlepše dneve svojega življenja. Nas Slovence zanima nadvojvoda Ivan, ker je z veseljem opazoval slovensko narodno probujo in pripomogel, da so se ustanovile »Novice«. Leta 1848 ga je imenoval cesar Ferdinand za svojega namestnika, narodni kongres v Frankfurtu pa ga je izvolil dne 29. julija za državnega upravitelja. Že prihodnji mesec se je vršil slavnostni vstop v staroznano nemško prestolico. Nadvojvoda Ivan je ob tej priliki v cerkvi sv. Pavla slovesno izjavil, da prevzame težavno in odgovorno mesto. Leto pozneje je zapustil stolicu ob Mainu in se iznova vrnil med svoje Štajerce. Umrl je v Gradcu dne 10. maja 1859.

Dr. Fr. T.

Popravek. V zadnji števil. »Mentorja« na zadnji strani v odstavku »Poleti z zrakoplovom« naj se pravilno čita zadnja vrsta odstavka: višino 10.500 m.

Duhovne vaje za abituriente in dijake 6., 7. in 8. razreda bodo od 1. do 5. sept. v zavodih sv. Stanislava v Št. Vidu nad Ljubljano. Voden jih bo jezuit čast. gosp. dr. Ant. Prešeren.

Naslove za počitnice naj nam naznajo dijaki vsaj do 15. julija.

Ljubljana, Sv. Petra cesta 23.

K. A. KREGAR,

trgovina z usnjem
na debelo in drobno

Bogata zaloga razno-
vrstnega usnja in črev-
: ljarskih potrebščin :

:: Glavna zaloga ::
„SAVA“-kreme
v korist ohmejnim Slovincem!

Zajec & Horn,

Ljubljana, Dunajska cesta 73.
Telefon št. 73.

Beton in železo-beton.

Fundamenti, stropovi, mostovi, vzdava turbin, stopnice, tlakovi, ksilolit,
cevi za kanale. Umetni kamen (okrasni za façade, obh. mize, balustrade).

Priporočljiva domača tvrdka!

Podpisani izjavljam v imenu stavbnega odbora za zidanje nove
cerkve v Šmihelu pri Žužemberku, da je gospod

Rajko Sušnik, umetni steklar v Šiški

napravil v imenovani cerkvi enajst novih oken, krasno in umetno v
gotakem slogu, v splošno zadovoljnost in po smerni ceni ter je zato v
svoji stroki vreden najboljšega priporočila.

V Šmihelu, 12. avg. 1909.

Za stavbni odbor:
Frančišek Gabrilek, župni uprav.

Trgovina oljnatih barv, firnežev in lakov ter vseh v to stroko spadajočih predmetov.

Brata EBERL slikarja napisov, pleskarska mojstra
Miklošičeva cesta 4, naspr. „Uniona“.

Priloga se preč. duhovščini in p. n. občinstvu v vsakem oziru kot priznana solidna trdnja.

Knjigovoznica „Katol. tiskovnega društva“
v Ljubljani se priporoča

v izvršitev vsakovrstnih knjigoveških del.

Knjižnicam znaten popust. — — Solidno delo, zmerna cena.

Luka Vilhar, urar, Ljubljana, Kopitarjeva ulica št. 4

priloga prečastiti duhovščini in p. n. občinstvu svojo veliko in bogato zalogo **priložnostnih daril**
kot ure, verižice, uhane, zapestnice po najnižjih cenah. Za solidno in točno postrežbo se jamči.

Nizke cene!

Priporoča se

Velika zaloga

trgovina s klobuki in čevlji

Ivan Podlesnik ml., Ljubljana, Stari trg št. 10.

V zalogi ima tudi
telovadne čevlje,
hlače, srajce, čepice,
pasove, značke za uniforme.

Prodajalna „Katol. tisk. društva“ (H. Ničman) v Ljubljani

priloga svoje bogate zalogo

šolskih in pisarniških potrebščin,

kakor: raznovrstni papir, zvezke, noteze, razne zapisnike, kopirne knjige,
šolske in pisarniške mape, pisala, vadirke, črnilo, gumi, tintnike, ravnila,
trikote, šestila, barve, čopiče, raznovrstne razglednice in devocijonalije.